

Till Socialutskottet
s.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över utkastet till lagrådsremissen För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Ert diarienummer: S2025/02039

Inledning

Förvaltningsrätten i Göteborg har med anledning av remissen och utifrån de aspekter som domstolen har att beakta, följande synpunkter att lämna med anledning av utkastet till lagrådsremiss.

I sak tillstyrker förvaltningsrätten förslaget att ersätta den nuvarande lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga med en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga och en ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården. Vad gäller förslaget till att barn ska kunna omhändertas på grund av anknytning har förvaltningsrätten vissa kommentarer avseende utformningen av hur vården med stöd av 3 kap. 2 § LVU föreslås upphöra i de fall nämnden ansöker om vård på grund av anknytning med stöd av 3 kap. 5 § LVU.

Förvaltningsrätten ser vidare positivt på förslaget med en utökad rätt till offentligt biträde och att det i vissa fall ska förordnas redan när parten uttrycker en vilja att överklaga beslutet. Förvaltningsrätten ställer sig dock mycket tveksam till att de förväntade kostnaderna till följd av den förväntade måltillströmningen kommer rymmas inom befintliga anslag.

Den nya grunden vård på grund av anknytning

10 kap. 1 § LVU föreslås reglera att det ankommer på nämnden att besluta att vården med stöd av 3 kap. 2 § LVU ska upphöra. Vidare föreslås 4 kap. 1 § LVU reglera att förvaltningsrätten fattar beslut om vård på grund av anknytning efter ansökan från socialnämnden, men att rätten utan ansökan av socialnämnden får besluta om omhändertagande för vård på grund av anknytning även när upphörande av ett omhändertagande för vård på grund av förhållanden i hemmet provas.

Av förslaget till 3 kap. 5 § LVU framgår att en förutsättning för omhändertagande för vård på grund av anknytning är att förutsättningarna för omhändertagandet med stöd av 2 § har upphört. Förvaltningsrätten noterar att socialnämnden i den mån nämnden avser att ansöka, eller har ansökt, om omhändertagande för vård på grund av anknytning inte ska besluta att vården med stöd av 3 kap. 2 § LVU ska upphöra förrän frågan om vård med stöd av 3 kap. 5 § LVU har prövats. Det här kommer innebära att barn fortsätter att vårdas med stöd av 3 kap. 2 § under en viss tid, trots att nämnden är av uppfattningen att förutsättningarna för omhändertagandet med stöd av 3 kap. 2 § LVU har upphört. I utkastet till lagrådsremiss anføres att det är befogat eftersom nämnden har ansökt om vård på en annan grund. En ordning där socialnämnden i vissa fall inte bör besluta att tvångsvården med stöd av 3 kap. 2 § LVU ska upphöra, trots att nämnden anser att förutsättningarna för sådan vård inte längre föreligger, framstår dock enligt förvaltningsrättens mening som främmande. Eftersom det enligt förslaget alltid ankommer på nämnden att besluta om att vården med stöd av 3 kap. 2 § LVU ska upphöra, även när domstol prövat frågan om vård med stöd av 3 kap. 5 § LVU, kommer barn under en viss tid dessutom vårdas med stöd av 3 kap. 2 och 5 §§ samtidigt. En ordning där vården under en tid fortgår med stöd av 3 kap. 2 § LVU trots att det beslutats om vård med stöd av 3 kap. 5 § LVU framstår även det som främmande.

Det föreslås vidare att en av förutsättningarna för vård på grund av anknytning är att förutsättningarna för omhändertagandet med stöd av 3 kap. 2 § ska ha upphört. Till följd av bestämmelsens utformning uppkommer frågan om domstolarna vid prövningen av nämndens ansökan om vård på grund av anknytning ska göra en självständig bedömning av om förutsättningarna för vården med stöd av 3 kap. 2 § har upphört.

Mot bakgrund av det anförda anser förvaltningsrätten att bestämmelsen om vård på grund av anknytning, om den genomförs, bör utformas på så sätt att nämnden redan ska ha fattat ett beslut om att omhändertagandet med stöd av 3 kap. 2 § ska upphöra för att nämnden ska kunna ansöka om vård på grund av anknytning. Det bör vidare övervägas om nämnden, i avvaktan på att domstolen prövar nämndens ansökan, ska ges möjlighet att fatta beslut om omedelbart omhändertagande för vård på grund av anknytning eller om tidpunkten för upphörandet av vården med stöd av 3 kap. 2 § LVU ska knytas till domstolens prövning av frågan om vård på grund av anknytning.

Av förslaget till vård på grund av anknytning enligt 3 kap. 5 § LVU framgår att ytterligare en förutsättning för vård på grund av anknytning föreslås vara att ”det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas om placeringen i familjehemmet upphör”. Förvaltningsrätten anser att det vore önskvärt med ytterligare förarbetsuttalanden avseenden vilken typ av skada för barnet som bestämmelsen avser.

Vissa delar av författningsförslaget i övrigt

19 kap. 1 § LVU föreslås reglera vilka av socialnämndens beslut som får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Första punkten reglerar att placeringsbeslut enligt 6 kap. 1 § ska få överklagas. Av

överbägandena framgär att den nuvarande bestämmelsen om överklagande av beslut om placering som har fattats av socialnämnden bör föras över till den nya lagen oförändrade i sak. Den nuvarande bestämmelsen har dock en annan utformning – av 41 § första stycket 1 LVU framgär att beslut får endast överklagas i fråga om att flytta den unga från det hem där han eller hon vistas. I dagsläget är rättsläget oklart om alla placeringsbeslut som inte innebär att barnet eller den unge flyttas är överklagbara. Högsta förvaltningsdomstolen meddelade den 28 oktober 2025 prövningstillstånd i ett mål som gäller överklagbarheten av en socialnämnds beslut som innebar att den unge ska vara stadigvarande placerad i ett familjehem som är samma hem som den unge dittills varit jourplacerad i. Förvaltningsrätten bedömer att den föreslagna utformningen av bestämmelsen kan utgöra en ändring i sak. Förvaltningsrätten ställer sig dock positiv till att det blir tydligt att alla placeringsbeslut är överklagbara.

12 kap. 1 § LVU föreslås reglera flyttningsförbud för viss tid eller tills vidare. I punkterna 1–3 används begreppet ”hemmet”, vilket syftar tillbaka på ”ett familjehem eller annat enskilt hem” i första stycket. Förvaltningsrätten bedömer att det skulle bli tydligare, bland annat för de vårdnadshavare som avses i bestämmelsen, om begreppet ”hemmet” i punktlistan ersätts med de hem som avses, dvs. att det i stället skrivs ”familjehem eller annat enskilt hem”.

17 kap. 1 och 2 §§ LVU och 9 kap. 4 och 5 §§ lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården föreslås reglerna när offentligt biträde ska förordnas. Bestämmelserna har utformats på så sätt att det i första styckena reglernas när offentligt biträde ska förordnas och att det i andra styckena framgär när biträde inte ska förordnas. Förvaltningsrätten ser positivt på förslaget att de ärenden om mål där offentligt biträde ska förordnas enligt LVU räknas upp i en punktlista, till skillnad från den nuvarande bestämmelsens utformning. Förvaltningsrätten anser dock att bestämmelserna i LVU och i lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och

ungdomsvården skulle bli tydligare om undantaget för när offentligt biträde inte ska förordnas framgår i en bisats redan i de första styckena. Förvaltningsrätten föreslår därför att de första styckena i bestämmelserna utformas på följande sätt: ”Offentligt biträde ska, om det inte kan antas att behov av biträde saknas, förordnas för ett barn eller en ung person och för ett barns vårdnadshavare i ärenden och mål om...” (17 kap. 1 § LVU), ”När ett barn som är under 15 år uttrycker en vilja att överklaga ett beslut enligt 10 kap. 1 § ska, om det inte kan antas att behov av biträde saknas, offentligt biträde förordnas för honom eller henne” (17 kap. 2 § LVU), ”När ett barn som är under 15 år uttrycker en vilja att överklaga ett beslut enligt 10 kap. 1 § ska, om det inte kan antas att behov av biträde saknas, offentligt biträde förordnas för honom eller henne.” (9 kap. 4 § lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården) och ”är ett barn som har fyllt 15 år eller en ung person uttrycker en vilja att överklaga ett beslut om vård i enskildhet, vård vid låsbar enhet eller avskildhet enligt 10 kap. 1 § första stycket 6 ska, om det inte kan antas att behov av biträde saknas, ett offentligt biträde förordnas för honom eller henne.” (9 kap. 5 § lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården).

Ekonomiska konsekvenser

Utredningens bedömning är att kostnaderna för domstolarna kommer öka marginellt men ändå rymmas inom befintliga ramar. I denna del vill förvaltningsrätten anföra följande.

De mål som berörs av de nya bestämmelserna ska handläggas skyndsamt. Vidare finns det ofta en rätt till muntlig förhandling och offentliga biträden. Därtill ska nämndemän ingå i rätten. Rent generellt är mål enligt LVU resurskrävande för förvaltningsdomstolarna och antalet mål har ökat över tid. Det föreslås nu dessutom bland annat införas en utökad rätt till offentliga biträde och av utkastet till lagrådsremiss framgår att detta förväntas innebära en

ökad måltillströmning. Förvaltningsrätten delar den bedömningen. Mot bakgrund av det ställer sig förvaltningsrätten mycket tveksam till att kostnaderna kommer rymmas inom befintliga anslag. Förvaltningsrätten utgår därför ifrån att frågan om ökningen av antalet mål och kostnaderna för dessa följs upp.

Avslutningsvis

Utkastet till lagrådsremiss innehåller ett förhållandevis omfattande material och, i vissa delar, stora förändringar. Remisstiden har varit kort där många arbetsdagar dessutom har fallit bort på grund av helgdagar och ledigheter. Mot bakgrund av betydelsen av förändringarna som föreslås hade förvaltningsrätten helst sett att remissinstanserna getts en något längre svarstid. Det finns under rådande former således en risk att värdefulla synpunkter på förslaget inte kommer fram.

Detta yttrande har beslutats av chefsrådmannen Anna Fredricson Svensson och rådmannen Anders Grehn.

Föredragande har varit förvaltningsrättsfiskalen Hanna Rappmann.

Anna Fredricson Svensson

Anders Grehn

/Hanna Rappmann